

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Preceptorium diuine legis venerabilis fratris Joha[n]nis Nider de ordine predicatorum

Nider, Johannes

Nurnberge, 28.VII. 1496

Undecimu[m] de remediis reciduationis [e]t piculis p[ro]crastinatibus [e]t
an vnus potest satisfacere.

urn:nbn:de:hbz:466:1-31252

Preceptum III Cap. X

dolore de eo. Et quoties hoc facti
tens minuit penam. si si recordere cu de
lectatione. tunc anget penam. Scdo ex
pedi vt sepe cum amaritudine aie de
preteritis spore doleam. Hec em fa
ciunt hoiem securioze de dei amicitia
delēt penam magnam. humiliant. et a reci
dino. pseruant. Secudu opus satisfac
toriu e oris cofessio q humiliat se qs
mala pua dicendo rone culus pena
erit minuit. p pccis. Vnde expedit di
stincte pterit nndevt humilitas maloz
sbi sit. et medicamen aprius apponat.
Tertiu satisfactoriu opus est passio
penosa verecundie confessione conse
quens. q verecundia erit multu tollit
penas. Vñ Aug. et allegat magr off.
xvij. quarti. Qui p vos peccastis p vos
erubescatis. Erubescētia em ipsa ptes
habet remissiois. Quartu e elemosy
na. Quintu ieiuniu. Sextuz est oio.
Et hec sunt tria in genere q coter vo
cant satisfactoria. Na p elemosynā in
telligit omne illud qd ex misericōdia ex
pendit impedi pōt primo in vilita
tem. Per ieiuniu intelligit ois corpo
ris afflictio. siue p abstinētiā siue p
vigilias. pegrinatōes. asperitates ve
stium. duriciās stramentoz. discalcia
tiones pedum vel labor corporalis. Ad
idesunt flagella quibz hic punimur
que licet nobis non infligamus. ea tñ
aliude infligat. accipimz patiēter p
deū in purgationē nrām. Ro. v. Tri
bulatio patientiā opat. patientia autē
probationē. id est. peccatorz purgatio
nem. vt dicit glo. Per oionē vero in
telligit omne opus exteri ad cultum
larrie ptinēs. et ad hoc ordinatū vt hō
p hoc adsit et stimulat ascēdat i deū
cōtemplatiue. vt oio vocalis. psalmo
dia. sacrificia. oblatōes et silia. Po
nunt aut tria pfata in genere. Primo
vt p omnia q habemz a deo bona satisf
faciamus. elemosyna de rebus exteri

oribus. ieiunio de corpore. et oratione
de aia. Scdo. quia circa tria cōtingūt
pccā. Quedā em sunt in rebus vt aua
ritia. Alia in corpore. vt luxuria et ga
la. Alia in spū. vt supbia. inuidia et ac
cidia. ergo p oia p oibus satisfaciēdū
est. videlicet p elemosynā cōtra auari
ciā. p orationē cōtra supbiām. et p ieiu
niū ptra luxuriā. Tertio q tria bo
na tēporalia tres radices sunt omniū
pccōz. Auaricie em radices sunt exte
riora bona. cōtra q grande remediū
est elemosyna. Radix supbie. inuidie
accidie acire e in spū. cōtra quā e oio.
Radix vō gulez luxurie in carne. con
tra quā est ieiuniū. Ex qbz ptes q cul
bet cōsultū est vt videat ad qdviciū
plus inclinatus est. vt ptra illud assu
mat aprius opus satisfactoriu. **Sz**
dubiū est an qs in mortali pccō possit
satisfacere. R hdef. Primo fm Sco.
Qui pnam sibi in cōfessioe et in abso
lutione intinctā a sacerdotez a consti
tēte voluntarie assumptā abijcit volū
tarie sine rōnabili cāz necessaria no
lens eā implere. est inobediens. et illa
obediētia est pccm mortale. qz e tras
gressio precepti ecclesie et vicarij dei.
Propter illud periculū est sanū consi
liū vt cōfessor nō intingat pccōri pe
nitentiā. nisi de consensu suo. nec ali
quam nisi de qua sperat q eas imple
at. imo a cōfessore admonēdus e con
fitens an sibi eā competat recipere. et
verissimilitē portare. Scdo dic Tho.
et cōter doc. licet Sco. pccōriū teneat
q nullus satisfacere pōt extra charita
tem dei. Opa tñ penalia extra charita
tem facta q reliquissent effectū q tam
in pccōri eēt nō oportet iterari. vt i ele
mosyna et maceratōe carnis fieri pōt.
Est. n. fere tātū penosū dedisse vnū flo
renū. sic dare denariū. et sicut vbi p ab
stinētā effectus in carne relictus eēt.
Capitulum. xj.

Quia in satisfactionis instructioe
et p[ro]p[ri]a impositione semp[er] p[ro]vi-
dendū ē p[ro]ta recidivū p[ec]c[ati]. Id
circo hic tria erunt vidēda. Primo de
remedijs p[ro]ta recidivū p[ec]c[ati]. Secūdo de
p[er]iculis eor[um] qui tardāt cōverti et satisf-
facere. Tertio an vicijs p[ro] p[ec]c[ato]re vicijs
satisfacere possit. et an talis mereatur.
Quod ad p[ri]mū notādū q[uo]d p[er] docto-
res quosdā in p[ro]posito h[uius] ex p[ar]te tres
de hoc dant regule. P[ri]ma est q[uo]d quis
est i[n] gravi peccato a quo desiderat sa-
nari et p[re]servari. statuat sibi firmiter ob-
servare. aut ad ip[s]us voneat q[uo]d p[er] q[ui]lib[et]
vice q[uo]d recidivam v[el] plures de tri-
bus p[ar]tibus satisfactio[n]is velit implere
videlicet q[uo]d post peccatū p[er]missum in-
fra tres dies ieiunet in pane et aqua. v[el]
p[ri]ma die dicat. vij. p[er]. Secūda ieiunet
in pane et aq[ua]. Tertia det elemosinam
vni solidū. Vel q[uo]d quoties p[er]tingit eū
recidivare q[uo]d tūc infra vnu v[el] duos vel
tres dies se obligat ad p[re]sentiū. h[uius]m[od]i
remedia verus penitēs rōnabiliter de-
bet acceptare. quia videmus multos
Propter penas a vicijs cessare. vt fures et
latrones. Secūda reglā seu secundū
cōsiliū est. q[uo]d quis se sentit p[ro]nū ad
certū viciū statuat firmiter vel ad tem-
pus se voto obliget. q[uo]d si contingit eū
tam v[er]o vehementer tentari de illo peccato
q[uo]d etiā oino delibere intra se sic agere
tūc nihilominus antea dicere velit. vij.
psalmos penitētiales. aut flectere ge-
nua corā cruce toriēs. vel orationē al-
quam dicere velit b[ea]te Marie. vel alio
sancto anteq[uam] opus illud nephariū
p[er]ficiat. Rō q[uo]d sic fieri p[ot]est de cō
tentatione faciat p[ro]ventus p[ro]pter orationes
humiliationes. et q[uo]d hō cesset a malo.
Tertia q[uo]d p[ec]c[ato]r de certo vicio tenta-
tor. statuat firmiter et ad h[uius] se assuefact-
at. q[uo]d q[uo]d sentit se ad tale p[ec]c[ati]m inclina-
ri. mox animū suū transferat ad cogi-
tandum aliq[uo]d terribile sibi futurū per

tale peccatū. p[ro]p[ri]a damnationē eternā
mortē imminētē. amissionē virtutū.
et p[ro]p[ri]ū oim[ne] sanctor[um] dei et regni ce-
lor[um]. societate demonū. ignis flāmas.
Rō q[uo]d illa valent v[el] rō in p[er]p[et]ua tentati-
onis a sensualitate obūbrata et allecta.
nō possit tūc p[er]fectā solidā cogitatio-
nem de deo et honestate virtutū habe-
re. Per p[er]p[et]uū tertiu[m] modū facilius re-
sistit. reducit et frenat a malo ad bo-
num. Rō q[uo]d illa terribilla rō quasi so-
pita excitari p[ot]est quasi ad fugiendum
causas tāl[is] mali. Quātūcūq[ue] eū quis
tentaret acriter si penalia intēse quis
meditaret. et firmiter q[uo]d crederet talia
se incursum. desisteret a cepto malo.
vt p[er] in volētib[us] luxurari. q[uo]d p[er]cipi-
unt hoies videre vel se decapitandos.
tūc eū excitata rō diceret. Quosum
tēdis. nunq[uam] p[er] tam leui tantū bonū
vis p[er]dere. Hec remedia in foro peni-
tentiali imposita vel a se sponte extra
foro p[ri]us assumpta sunt cū adiutorio
diuino efficacissima remedia p[ro]ta reci-
diua. S[ed] q[uo]d heu pauci cōfessi talia re-
media aggrediunt et p[er]seuerāter suant
Idcirco pauci vere penitētes rep[er]iunt
vt in estate post pascha transactum rei
crebro p[ro]bat enētus. **Q**uo ad scōm
p[ri]ncipale notādū. q[uo]d p[ec]c[ato]rē p[er]uersi-
onē suā tardantē terrere debēt ad cō-
uersionē iurare d[omi]n[us]. P[ri]mū est pe-
riculū mortis. et q[uo]d rara ē vera et sera pe-
nitētia. Rō s[ed] fm oēs doc. in. iij. dis. xx.
q[uo]d d[omi]n[us] q[uo]d in hac vita v[el] rōe. p[ot]est salu-
biter et vere penitere. vt p[ro]bat Aug[ustinus]. in
li. de vera et falsa p[en]ia. p[er] latronē. Luc[am].
.xiiij. Et Ezech. xvij. Quātūcūq[ue] hora
ingemuerit peccator. vita vitet et non
moriatur. fm vna[rum] literā. vt magister
allegat. Sed tamē ab eo qui diu p[er]
distulit penitere. v[el] et multū difficul-
ter potest in extremis habere vera pe-
nitētia sufficiens ad salutē. Quia aut
hō mortē ita subito q[uo]d non aduertit se

Preceptum III Cap. XI

moris. sicut dormiendo. et tunc expedita res est. quia tunc iudicatur sicut repit. **A**ut peccator advertit se mori si poena horum aut mortis modica. et tunc quia homo in repentinis operat finem habitum. sed non videtur quod habitus in peccatis tam repente fiat bonus. **I**tem mori quod languore precedente. et sic adhuc quod plus distulit penitere vix et multum difficulter potest in extremo hinc veram poenam sufficere ad salutem. **R**espondeat **S**co. ex verbis beati **A**ug. in de vera et falsa penitentia. quatuor rationibus. **E**t magis allegat dicitur xxxi. quia ad contritionem exigit usus liberi arbitrii quod diligenter de peccatis deliberet et voluntate libera detestetur ea. sed illo usus vobis statim imminet mors terribilissima timore et dolore vehementer impediri. **V**nde **A**ug. **D**ifficile est ut tunc sit vera poena. quam tam sera venit. quam cruciatum membra ligat. et dolor sensus opprimat. vix homo aliquid aliud cogitare valeat. melior tamen est sera quam nulla. **S**imile habes supra **E**. c. vi. **S**ecunda ratio. ad veram poenam requiritur ordinata displicentia de peccatis. **A**d hoc autem quod displicentia valeat et ordinata sit. oportet quod sit debite circumstantionata et maxime circumstantia finis et principij actus principalis. v. l. sit voluntaria et propter deum. sed difficile est tunc habere actum sic circumstantionatum. quia qui vix tunc fuit ipenitens non videtur ex seipso extorqueri displicentiam novam. nisi timore pene imminetis. et sic non propter deum sit. sed propter se. et tantum propter vitare malum damnationis sue. **P**resumit enim. si est remoratus a timore mortis et damnationis. non extorquetur a seipso displicentiam peccatorum. sic nec prius fecit cum fuit sanus. nec videtur tunc mere elicere displicentiam homini. sicut nec mere libere in periculo naufragij quod merces percipit. sed solum timore periculi maioris. **S**ic habens displicentiam peccatorum solum timore mortis aut damnationis. ea videtur ha-

bere. **E**t talis displicentia in eo non est mere libera. et prosequens si multum placens deo. nec accepta sibi. **T**ertio **A**ug. dicit ibidem. **N**ullus expectet quod peccare non potest. arbitrii libertate quod deus vel delere possit commissa. et non necessitate charitatem et non timorem tantum. quia non in solo timore vivit homo. **Q**ui ergo sero penitet oportet non solum timere iudicem sed diligere. quia sine charitate nemo potest salvus esse. non ergo timeat tamen poenam quam penitet. sed anxietate pro gloria. hec Augustinus. **T**ertia ratio est. malus habitus vix tunc continuatur et in consuetudinem versus. multum inclinatur ad peccatum ad eorum placentiam et sic valde retrahit hominem ab actu vere penitendi. finem quem actum penitendi vere oportet hominem peccatum fortiter detestari. **S**imiliter habitus inordinati amoris ad mundum et ad alia peccata radicati in peccatore impediunt multum displicentiam pro peccatis. **M**ultum namque difficile est ut homo affectum suum quem toto tempore vite sue in homini res fortiter inclinavit subito ab eis retrahat et in primum fleat. vix **A**ug. dicit. **H**ec conversio si contingat alicui etiam in fine desperandum non est de eius remissione. **S**ed quam vix aut raro est tamen perversio. timendum est de eo qui penitet sero. maxime cum filij quos illicite dilexit sunt patres. mundum et vix ad se vocet et quod illicite dilexit. multos ex hoc solet sera poena decipere. hec ille. **I**ntellige si patres in seipsis aut in suis fantasmatibus quod retrahunt a forti displicentia peccatorum. **Q**uarta ratio. quanto aliquis est minus dominus actus sui. tanto ad contritionem requiritur interior displicentia. ut sit sufficiens ad deletionem culpe. sed iste in extremis positus est minus dominus actuum suorum. quia tunc nullo modo est dominus actuum exteriorum ad peccandum. non enim potest mechare. aut furari. et sicca amplius facere. quod requirit in eo finem strictam iustitiam interior

actus displicente ad eius iustificatōes
q̄ ad iustificatiōē sanī. cui tamē vix
z difficulter habere possit eque inten-
sum. Et sō vix z difficulter pōt tunc h̄re
verā penitentiā z sufficientē ad salutē.
Dñi Aug. vbi p̄s. Age p̄niam dñi sa-
nus es. Si sic agis secur⁹ es. qz pen-
tentiaz egisti. qñ peccare potuisti. Si
vis p̄niam tunc p̄mo agere qñ pecca-
re nō potes. pctā te dñmiserūt. nō tu il-
Fla **I**nuitat q̄nto ad statim se a pctō
cōuertendū multiplex scripture z san-
ctorū doctorū p̄suasio. Dñi Eccl. v. Re-
tardes p̄uerti ad dñm z ne differas de
die in diē. subito em̄ veniet ira illi⁹. et
in tpe vindicte disperdet te. Itē Eccl.
.xxix. Repromissio neq̄ssima multos
perdidit. Neq̄ videlz. qz pctōr repro-
mittit sibi qd̄ ē p̄p̄iū deo d̄ futuro tpe
disponere. Illud. Act. j. Nō est vim
nosse tpa ver momenta q̄ parer posuit
in ptate sua. Neq̄z ē p̄missio illa. qz
cū tps infanti valoris sibi a deo datū
fatue expēderit. adhuc tñ presumit qz
deus multū tps adijciet sibi. Neq̄ssi-
ma ē illa p̄missio. qz talis nō solū tps
sibi datū pdidit. imo etiā in ptumelā
sp̄s largitoris expēdit. z in futuruz
expēdere vult. Itē tardates p̄uerti ter-
rere deberet illud Gen. vi. z. vij. vbi li-
cet ad penitēdū dati essent hoib⁹. cxx.
anni tñ. xx. anni recissi fuerūt p̄t̄ ipe-
nitentiā. Itē Luc. xij. d̄ illi q̄ dicebat
aīe sue. Tria habes infra bona reposita
i annos plurimos. req̄sces. comedebibe.
epulare. Stulte hac nocte aīaz
tuā repetēt a te. q̄ autē p̄parasti cuius
erūt. Itē Luc. ibidē. Et vos estore pa-
rati qz q̄ hora nō p̄ratis fili⁹ hoīs ve-
niet zc. Ad idē ē Aug. in ser. d̄ innocē-
tibus. Hac inq̄t aiaduersionis pena
pctōr p̄curit vt mortēs obliuiscat sui
qui vñes oblitus est dei. Et Grego.
Qui tibi veniā p̄missit diē crastinū nō
spopōdit. Qui p̄mittit penitentiā veniā

non p̄missit peccati. **D**ñi notat dñs **G**
Alb. sup illo Jobel. ij. Quis scit si cō-
nertat z iāscat. Cōuertat inquā ab ira
sez ad misericōdiam. Licet em̄ verū sit qd̄
d̄ Ezech. xlvij. Quacūqz hora pctōr
ingemuerit oīm iniquitatū ei⁹ nō reco-
dabor ampli⁹. tñ valde incertū est vtz
ad vltimā egritudinē penitentiā diffe-
renti grām dare velit. In tali em̄ casu
dicit Grego. Qui nō vult cū poterit.
iustū ē vt infligat ei nō posse cū volue-
rit. Dñi p̄uerti. j. Vocant z renuistis
extēdi manū meā z nō fuit q̄ aspiceret
desperistis om̄e p̄siliū meū. z increpa-
tiones meas neglexistis. Ego qz in in-
teritu v̄ro ridebo. Sequit in Jobel.
Et ignoscat. i. q̄s scit ignoscere velit.
q̄ntis certū sit p̄rito ignosci. tñ in cer-
tu est an sit vere cōtrit⁹. Itē Ecclesiastes
.vij. Nemo pōt hūc corrigere quē ille
despererit. Et. ij. Nachab. ix. orauit
scelestus videlicet Antioch⁹ ad dñz.
a quo nō erat misericōdiam cōsecuturus
hec Alb. Quic cōsonāt verba Aug⁹.
in smone de p̄niam. vbi dicit. Si quis
positus in vltima necessitate voluerit
accipere penitentiā z accipit mox reco-
ciliabit ei. hinc vadit fateor. nō illi ne-
gam⁹ qd̄ perit. s̄ nō p̄sumim⁹ qz bene
hinc exit. si secur⁹ hinc exierit ego ne-
scio. dare p̄niam possum⁹. s̄ exteriore
s̄ securitate nō. nūq̄ dico dānabit. s̄
nec dico qz saluabit. Si vis d̄ dñbio li-
berari age p̄niam dñi san⁹ es. si sic agz
dico tibi qz secur⁹ es. qz p̄niam egisti
eo tpe qz peccare potuisti. Due res sūt
aut ignoscit tibi. aut non ignoscit. qd̄
hoī tibi sit futur⁹ nescio. q̄ tene certū
z dimitte incertū. i. age p̄niam sanus.
hec Aug. **S**ed quo ad tertiu p̄ncipi-
ale. Dubium est an vñus p̄ te vñto
peccatore satisfacere possit. An. Tho.
in. iij. dif. xx. Vñus apud humanam
amicitiā pro alio potest satisfacere. q̄
multo magis ap̄ deū. tñ qz satisfactio

charitate illud ē magis satisfactorius
quod ē magis penale. quia in opere satisfactorio
formalis additio ex parte operis est pe-
nalitas. huius ieiunium est magis penale quam
elemosyna vel oratio. comprehendendo
sub ieiunio quicquid ē corporis afflictivum
vel discipline. vigillet filia. g. ieiunium
est magis satisfactorium. Nec obstat il-
lud. i. Timoth. iij. Corporalis exercitia-
tio ad modicum valet. pietas autem ad omnia
quia differt meritum et satisfactio. Meritum
enim est ad acquirendum premium. ad quod
requiritur et sufficit bonitas operis. et quod
melius est magis meritorium. Et sic da-
re elemosynam ē magis meritorium quam iei-
unium. cum sit opus bonum dantem recipi-
enti. ieiunium autem non sic. Satisfactio
autem cum ordinem ad expiationem pene re-
quirat quidem opus bonum. huius formale in
opere ē penalitas. quia pro peccatis recopescat
propter quod ieiunium ē magis satisfactorium
Indirecte autem et committitur elemo-
syna est potior pars satisfactoris. pro-
bat. quia illa ē potior pars satisfactoris
in qua continentur virtualiter alie pres-
satisfactionis. ut de se patet. huius elemosyna
est huiusmodi. ut patet primo. quia elemosyna enim
cui datur constituit debitorem ad iesti-
nandum orandum et faciendum alia que potest
et que dedit. loquendo de debito moralit
non civilit. Secundo quia elemosyna propter
deum data est quasi quidam oblatio deo
facta. secundum philosophum. iij. Ethic. Oblatio autem
deo facta vim orationis habet. frequenter enim
plus impetrat donum quam supplicatio. Ter-
tio cum bona exteriora ad preservationem
corporis ordinem. subtractio eorum pro ele-
mosyna virtute punit ieiunium. Et ple-
rūque contingit quod aliquis artius vivit ex
hoc quam sua dedit. Igitur elemosyna com-
pletius habet vim satisfactoris quam oratio
vel ieiunium. Et propter hoc elemosyna
inducit vel universalis medicina pecca-
ti. Luc. xi. Date elemosynam omnia mun-
da sunt vobis. Et Thob. xij. Elemo-

syna a morte liberat. et ipsa est que pur-
gat peccata. ait Raphael. et facit in-
nere misericordiam eternam vitam. hec
Durandus.

Capitulum. xij. de sacro eucharistie.

Optimo de nobilissimo sac-
ramento eucharistie videnda sunt
tria principaliter. Primum que exi-
gant ad coicandum sine novo peccato. cum
augmento meriti. Secundo que fructus boni
coicantium. Tertio que exigant ad frequen-
ter coicandos. Primum ad primum notan-
dum secundum Thob. et alios doctores in. iij.
circa materiam. dist. ix. et sequentibus. ad su-
mendum eucharistiam sacramentaliter et
spiritualiter quod decem exigunt secundum que quis-
quis se probare debet. Probat inquit apostolus
.i. Cor. xi. seipsum habere. et sic de pane illo
edat etc. Primum est coicans sit homo
Natus solus homo hoc sacramentum pro se sumere
potest sacramentaliter et spiritualiter saltem.
non angelus bonus. nec malus. non anima
exuta in purgatorio limbo vel in inferno
nec anima beatorum. Probat. quia iste solus
sumit pro se sacramentaliter et spiritualiter qui
vult sacrovere et sacramentum et christo incorporari. huius
sic nullus profecto valet. g. ambe primis
se vere. Probat. quia ille solus vult sacro-
vere et sacramentum qui vult spiritibus sensibilibus et ve-
lantibus aliquid spirituale contentum. et qui christo
amplius vel de novo incorporari. huius nullus
istorum est huiusmodi nisi homo. Et qui patet maxi-
mum donum dei. Nam qui in patria sunt christo
fructum lenius quam nos. huius nos christum in eucha-
ristia sumimus fructuosius. quia proficere
possumus in essentialiter accidentali primo.
Huius christum habent securus. huius nos mirabili-
Secundum est ut quis sit homo viator. non
comprehensor. Et loquendo dicitur ut nos
preferret ab hostibus et ab impedimentis
vite. Primum si apparerent aliqui sancti. pu-
ta pater et mater defuncti. petentes sacra-
mentum sicut quandoque est factum. non
debet sacerdos ministrare. sed potest
in missa sacrificium tale pro eis offerre